

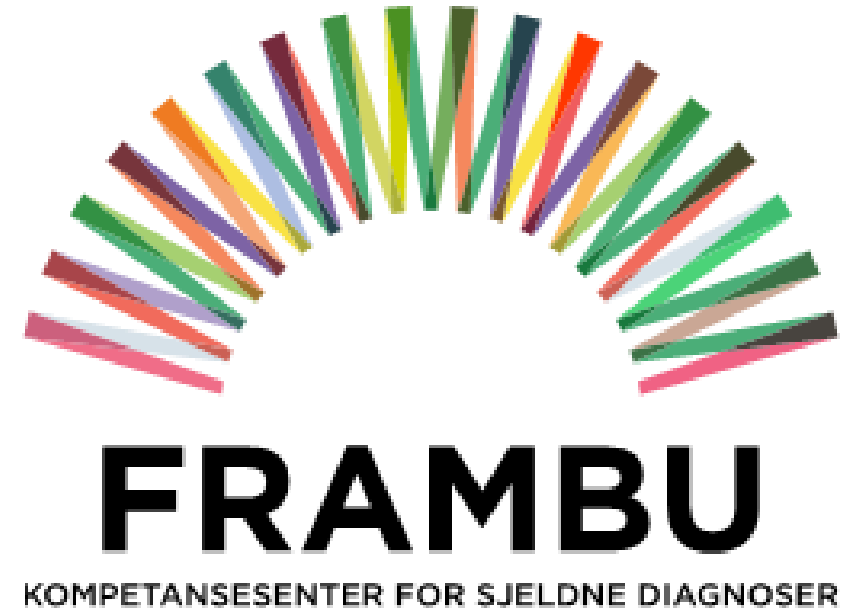
Nevroutviklings forstyrrelser og sakkyndighetsarbeid

Tonje Elgsås

Psykologspesialist
tel@frambu.no

Mai 2024

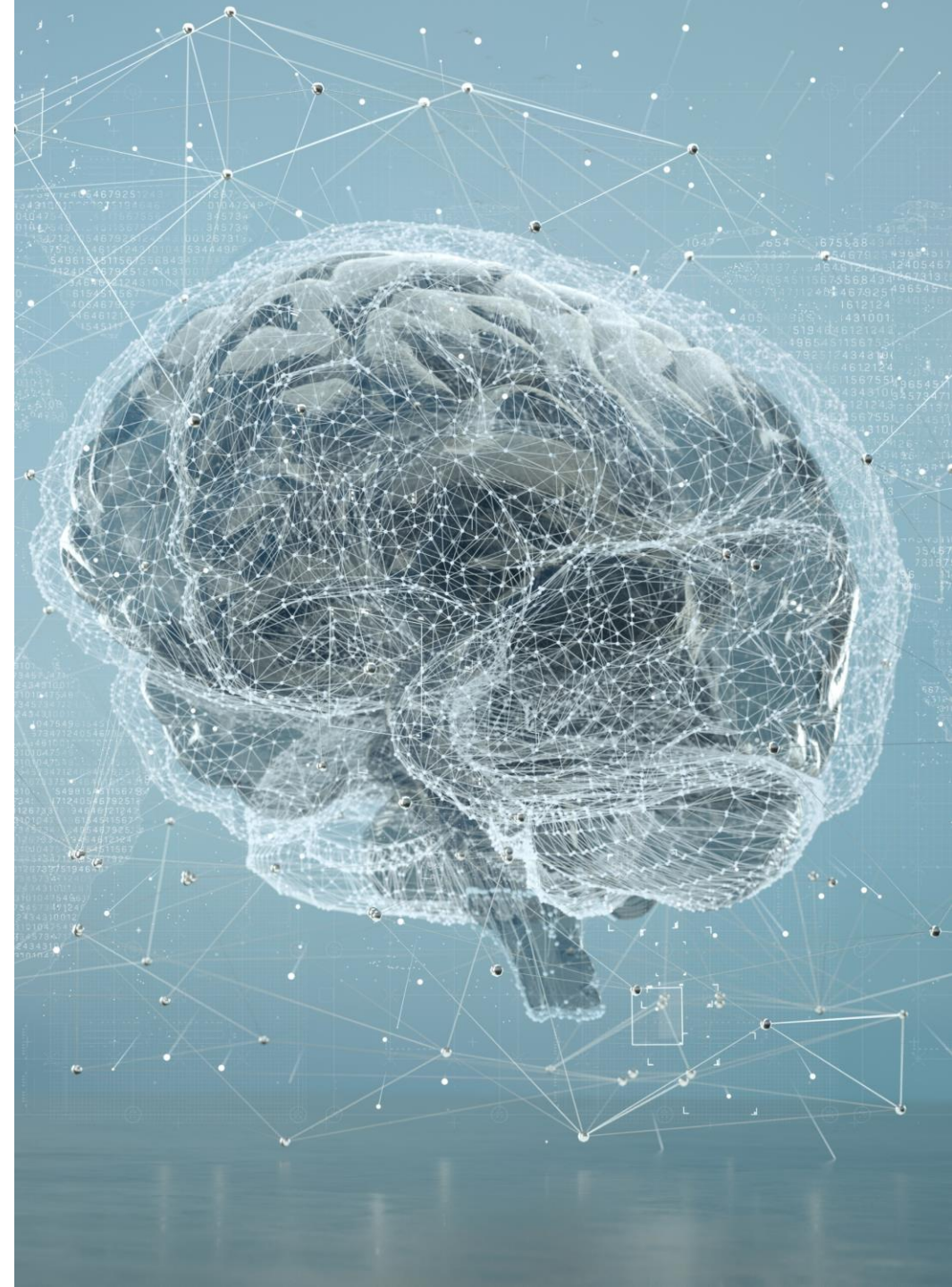

Nevroutviklingsforstyrrelser

- Oppstår i løpet av utviklingsperioden.
- Medfører betydelige vansker i intellektuelle, motoriske og/eller sosiale funksjoner.
- Årsakene til nevroutviklingsforstyrrelser er komplekse og ofte ukjent.

Nevroutviklingsforstyrrelser

- Autismespekterforstyrrelser
- Utviklingshemming
- ADHD
- Spesifikke utviklingsforstyrrelser
- Språkvansker
- Tics/Tourettes

Autismespekterforstyrrelse

Tidlig oppståtte, kvalitative vansker med:

1. Evne til gjensidig sosial interaksjon (mimikk, gester, blikkontakt, delt oppmerksomhet).
2. Evne til kommunikasjon (språk, evne til spontan samtale, særegen bruk av språk, deltagelse i forestillings lek).
3. I tillegg forekomst av begrenset, stereotyp og repetitivt repertoar av interesser og aktiviteter.

Diagnoser i ICD 10

- Barneautisme (infantil autisme)
- Asperger syndrom
- Atypisk autisme
- Uspesifisert gjennomgripende utviklingsforstyrrelse (PDD-NOS).

ICD-10

ICD-10
PSYKISKE LIDELSER
OG ATFERDS-
FORSTYRRELSER

KLINISKE
BESKRIVELSER OG
DIAGNOSTISKE
RETNINGSLINJER

Autismespekterforstyrrelse

Tidlig oppståtte, **kvalitative** vansker med:

1. Evne til gjensidig sosial interaksjon (mimikk, gester, blikkontakt, delt oppmerksomhet).
2. Evne til kommunikasjon (språk, evne til spontan samtale, særegen bruk av språk, deltagelse i «late som» lek).
3. I tillegg forekomst av begrenset, stereotyp og repetitivt repertoar av interesser og aktiviteter.

Kvalitative vansker, ikke kvantitative!

- Blir ofte misforstått som «fravær av»...
- Men barn med autisme har grader av vansker med disse områdene.
- Det er kvaliteten på det sosiale initiativet, gjensidigheten osv. som er utfordrende.

Eksempel på kvalitative vansker

- Snakker for mye, for høyt ift situasjonen, spør for mange spørsmål, «upassende» kommentarer/spørsmål, dårlig timing, lite gjensidighet.
- Klemmer for hardt, for lenge, for stivt.
- Forstår ikke intimsone, blikkontakt er fraværende, flakkende eller for intens, mimikk er enten fraværende eller for karikert, tonen i stemmen er for høy/lav.

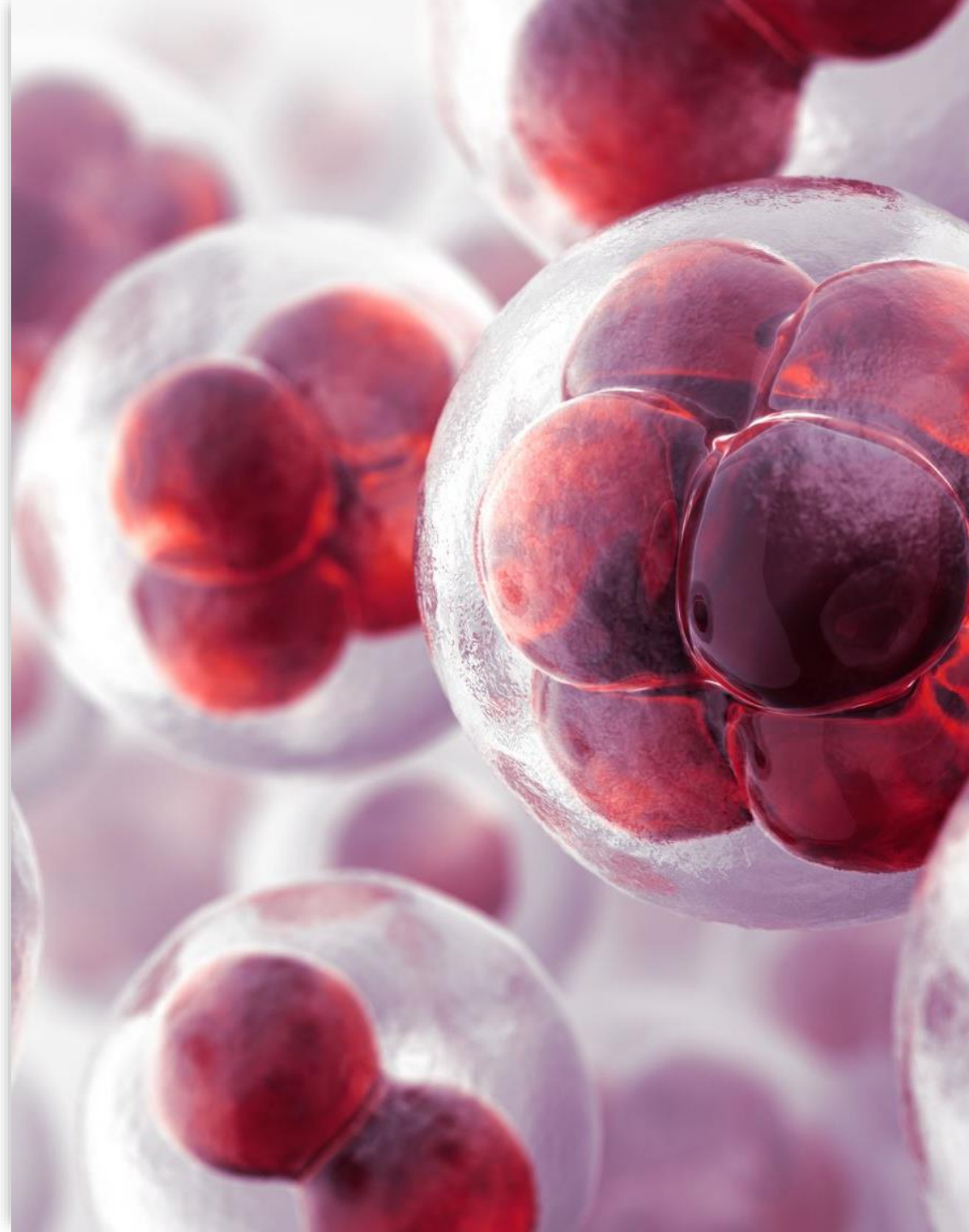

Forekomst

- Ca 1 % av befolkningen, flest gutter.
  - Økende over de siste tiårene:
    - Det er mer tilgjengelig kunnskap om autisme generelt.
    - Mer kunnskap om autisme blant de som jobber i barnehager, helsestasjoner og barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikker.
    - Flere med mildere symptomer og gjennomsnittlige intellektuelle evner får diagnosen.
-

Hva forårsaker autisme?

- Gener
- Miljømessige patogener (medisiner, narkotiske stoffer, kjemikalier, sykdommer som meslinger) enten tidlig i svangerskap eller tidlig i utviklingen.
- Og antageligvis i de fleste tilfeller en kombinasjon av de to.
- NB: IKKE vaksiner, og ikke foreldrestil.

Hva kjennetegner autisme

- I utgangspunktet en tilstand, ikke en sykdom.
- Man kan leve godt og selvstendig med sin tilstand, eller man kan ha omfattende bistandsbehov gjennom hele livet
- Hjernen har en annerledes måte å sanse, forstå og forholde seg til verden på.
- Annerledes, ikke nødvendigvis svekket eller forstyrret.

Variasjon i ASF

Genetikk	Spontant oppstått	Familiær arvelighet
Intelligens	Dyp utviklingshemming	Over gjennomsnittlig intelligens
Språk	Nonverbal	Kun pragmatiske vansker
Motorikk	Ekstremt klosset	Normal motorikk
Medisinsk	Alvorlige medisinske tilstander	Ingen
Sosiale ferdigheter	Ekstrem tilbaketrekning	«Usynlige» eller milde vansker
Spesielle ferdigheter	Ingen	Fremtredende

Kjennetegn barneautisme

- Intense, særpregede interesser
- Reagerer ikke på sitt eget navn.
- Bruker ikke leker på en vanlig måte.
- Over- eller underfølsomme for lys, lyd eller berøring.
- Søvnvansker
- Lite blikk kontakt.

- Repetitive bevegelser (hand flapping, rugging, å snurre rundt, hoppe).
- Foretrekker objekter fremfor mennesker.
- Hyperaktivitet
- Motoriske vansker
- Ernæringsvansker.
- Rigide, insisterer på at alt skal være likt.

Autisme og tilleggstilstander

Forhøyet risiko for utvikling av:

- Andre nevroutviklingsforstyrrelser.
- Psykiske lidelser.
- Atferdsvansker.
- Somatiske lidelser.

Hvordan settes diagnosen?

- Grundig, strukturert kartlegging av barnets utviklingshistorie.
- Observasjon av barnet med bruk av et strukturert verktøy.
- Somatisk utredning (eks. hørsel og syn) og utredning av tilleggsdiagnoser.
- Skal gjennomføres av en person med erfaring med diagnosen.

Behandling

- Ingen kur.
- Tidlig intervensjon.
- Tverrfaglig:
  - Språk/tale
  - Fysioterapi
  - Anvendt atferdsanalyse for å lære barnet spesifikke ferdigheter
  - Atferdsterapi
  - Behandling for andre diagnoser

Foreldre som har barn med autisme

- Kan i noen tilfeller ha autisme selv, eller har trekk av diagnosen.
- Kan ha store omsorgsoppgaver.
- Kan ha en annerledes foreldrestil enn foreldre til typisk utviklede barn.

Tilknytningsforstyrrelse i ICD 10

- F94.1 Reaktiv tilknytningsforstyrrelse i barndommen
- F94.2 Udiskriminerende tilknytningsforstyrrelse i barndommen
- DSM-IV slår begge tilstandene sammen under betegnelsen Reactive Attachment Disorder (RAD).

ICD-10

ICD-10
PSYKISKE LIDELSER
OG ATFERDS-
FORSTYRRELSER

KLINISKE
BESKRIVELSER OG
DIAGNOSTISKE
RETNINGSLINJER

Tilknytningsforstyrrelse

- Utvikles under skadelige omsorgsvilkår.
- Kjennetegnes i hovedsak av forstyrret sosial fungering.

Tilknytningsforstyrrelse

Kan ses som:

- Sosial tilbaketrukkethet
- Vansker med å initiere og regulere sosial kontakt
- Redusert sosialt engasjement og gjensidighet
- Manglende respons på sosial kontakt på en utviklingsmessig adekvat måte
- Lavt nivå av positiv affekt
- Mangelfull trøstesøkende atferd
- Avvikende blikkontakt.

Hvorfor er det viktig å skille mellom ASF og RAD?

- Forståelsen og behandlingen vil være forskjellig.
- Barnet med autisme vil ha sine symptomer og vansker gjennom hele livet.
- Barn med tilknytningsforstyrrelse vil man kunne se en bedring ved bedret omsorgssituasjon, selv uten at man setter inn spesifikke tiltak for å bedre den sosiale fungeringen.

Tilknytningsvansker og ASF

- ICD-10 hevder at tilknytningsforstyrrelser forutsetter normal evne til sosial samhandling = implikasjonen er at RAD og ASF ikke kan forekomme hos samme barn.

MEN.....

- Autisme er en nevrogenetisk lidelse, tilknytningsforstyrrelse kommer fra alvorlig sosio-emosjonell omsorgssvikt.
- SELVFØLGELIG kan man ha autisme og bli utsatt for utilstrekkelige omsorgsbetingelser.
- Man er kanskje til og med mer utsatt.

Språkutvikling

Tilknytningsforstyrrelse

- Alders adekvat språkutvikling og kommunikasjonsevner.

Autisme

- Forsinket språkutvikling og kommunikasjonsevner.

Repetetiv atferd

Tilknytningsforstyrrelse

- Repetetiv atferd knyttet til ubehag

Autisme

- Repetetiv atferd knyttet til selvstimulering og selvtrøst.

Sosial interaksjon

Tilknytningsforstyrrelse

- Vansker med å etablere nære relasjoner, men intakt evne til gjensidig sosial interaksjon.
- Man kan se en rask, spontan bedring i sosial interaksjon ved bedret omsorgssituasjon.

Autisme

- Vansker med å etablere relasjoner pga. vansker med evne til gjensidig sosial interaksjon.
- Den sosiale interaksjonen er en grunnleggende svikt med en nevrobiologisk basis, og bedrer seg ikke ved bedret omsorgssituasjon.

Responsivitet til nærpersoner

Tilknytningsforstyrrelse

- Manglende emosjonell responsivitet til omsorgspersoner

Autisme

- Virker uinteresserte i nærpersoner eller fraværende, men kan ha nære, selektive relasjoner og vise mønster på trygg tilknytning.

Stress respons

Tilknytningsforstyrrelse

- Søker ikke til nærpersioner ved stress

Autisme

- Søker nærpersioner ved stress, men kan gjøre det på atypiske måter.

Mayes et al. 2017

- 20 barn henvist med tilknytningsforstyrrelse.
- Klinisk studie over 15 år.
- Visse symptomer fant man bare hos barn med autisme:
  - Restriktive og intense interesser.
  - Repetitiv og stereotypisk lek (eks. Stille opp leker på en linje).
  - Repetitive bevegelser (eks. hand flapping, spinning).
  - Ubehag ved større mengder mennesker.
  - Fascinasjon for repetitive bevegelser (hjul som spinner, vifter etc.)
  - Særspiste (begrensede mat preferanser og hypersensitivitet til tekstur på mat).
  - Atypiske eller repetitive vokalisasjoner eller tale.

Huskeliste

- Har barnet hatt en **strukturert** ASF utredning av en kvalifisert person?
- Er det gjennomført en **medisinsk** undersøkelse av barnet?

Oppsummert

- Begge diagnosene har mange likhetstrekk når det kommer til symptomer, men ulikhet hva gjelder årsak:
  - Autisme er en **medfødt, kvalitativ vanske** med sosial samhandling
  - Tilknytningsforstyrrelse er en konsekvens av **omsorgssituasjonen** til barnet
- Behandling og forståelse vil være ulikt avhengig av hvilken diagnose man setter.
- Svært kompliserte vurderinger, som bør gjøres av en kliniker som har erfaring med barn med ASF (Giltaij et al. 2015, Davidson et al. 2015, Mayes et al. 2017).